

สารของสมเด็จพระสันตะปาปาปอล ที่ 6

ในโอกาสเฉลิมฉลองวันสันติสากล

1 มกราคม 1976 / 2519

อาวูฐที่แท้จริงของสันติภาพ

ถึงท่าน บรรดาผู้นำรัฐ!

ถึงท่าน บรรดาผู้แทนและผู้สนับสนุนสถาบันระหว่างชาติอันยิ่งใหญ่ทั้งหลาย!

ถึงท่าน บรรดานักการเมือง! ถึงท่าน บรรดาผู้ศึกษาปัญหาชีวิตในสังคมนานาชาติ บุคคล
สาธารณะ คนงาน นักสังคมวิทยา และนักเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง
มวลชน

ถึงท่าน พลเมืองของโลก ไม่ว่าท่านจะพึงพอใจอุดมคติเรื่องภราดรภาพสากลหรือไม่ก็ตาม
หรือผิดหวังและเคลือบแคลงเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความเสมอ
ภาค ความยุติธรรม และความร่วมมือระหว่างมวลชน!

และท้ายที่สุด ถึงท่าน ศาสนิกชนที่ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างผู้คน ถึงท่าน คริสต์ศาสนิกชน
ถึงท่าน ชาวคาทอลิก ผู้สร้างสันติในโลกด้วยหลักการแห่งความเชื่อและเป้าหมายแห่งความรักทั่ว
โลก!

ในปี ค.ศ.1976 เช่นกันกับในปีก่อนๆ เราเชื่อด้วยความเคารพอีกครั้งว่าจะได้ปรากฏตัวต่อ
หน้าพวกท่านพร้อมกับสารแห่งสันติภาพ

เราเริ่มต้นสารของเราด้วยการเชื่อเชิญท่านว่าควรรับฟัง ควรตั้งใจฟังและอดทน มูลเหตุ
สำคัญของสันติภาพเป็นสิ่งที่ค้ำค้ำแก่การฟัง ค้ำค้ำต่อการไตร่ตรองของท่าน แม้อาจจะดู
เหมือนว่าเสียงของเราเปล่งซ้ำซึ่งแก่นสารเดิมในวาระขึ้นปีใหม่นี้ และแม้ท่านเป็นผู้มากด้วยความรู้
เพราะเหตุผลที่ได้จากการศึกษา และอาจจะเพราะประสบการณ์ของท่านเองมากกว่า ท่านจึงอาจ
คิดว่าท่านรู้ทุกสิ่งแล้วเกี่ยวกับสันติภาพในโลกนี้

กระนั้นก็ดี บางทีอาจเป็นประโยชน์สำหรับท่านในการทำความเข้าใจธรรมชาติของความรู้สึก
ของเราเกี่ยวกับสาร์ตอะที่ไม่เคยคลอนแคลนของสันติภาพ เป็นความรู้สึกที่เกิดจากประสบการณ์
โดยตรงของสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เราทุกคนเผชิญอยู่

ความรู้สึกแรกๆ ของเราในเรื่องนี้มีสองด้านและแตกต่างกันไป แรกทีเดียวและสำคัญที่สุดก็คือเราได้เห็นด้วยความพอใจและความหวังว่า *แนวคิด* เรื่องสันติภาพกำลังก้าวหน้าไป แนวคิดนี้กำลังได้รับความสำคัญและความสนใจจากผู้คน และแนวคิดนี้มาพร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างขององค์กรด้านสันติภาพ มีการแสดงออกอย่างเป็นทางการและเป็นวิชาการที่เชื่อมต่อกับสันติภาพมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ กำลังพัฒนาไปในทิศทางที่อุทิศเพื่อสันติภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การประชุมสภาต่างๆ และสมัชชา การเชื่อมโยงทางการค้า การศึกษาเรียนรู้ มิตรภาพ ความร่วมมือ ความช่วยเหลือและอื่นๆ สันติภาพกำลังเพิ่มพูนขึ้น การประชุมที่เฮลซิงกิ เมื่อเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ค.ศ.1975 เป็นเหตุการณ์ที่ให้เหตุผลต่อความหวังในเรื่องนี้

แต่น่าเสียดาย ที่ในเวลาเดียวกัน เราได้เห็นปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของสันติภาพ และปรากฏการณ์เหล่านี้ก็กำลังก้าวหน้าเช่นกัน แม้บ่อยครั้งมักจะถูกจำกัดอยู่ในสภาพซ่อนเร้น แต่ก็เริ่มส่งอาการคุกกรุ่น หรืออาจโหมกระพือขึ้นได้ในอนาคต ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งเป็นการแสดงออกที่สมควรและน่ายกย่องในความเป็นหนึ่งเดียวของมวลชนจากหลายฝ่ายนั้น กลายเป็นการเกิดใหม่ของลัทธิชาตินิยม ซึ่งเกินขอบเขตของการแสดงออกในเรื่องของชาติมากเกินไป จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัวร่วมกันของมวลชนและการเป็นปรปักษ์กับคนนอก จิตสำนึกร่วมกันนี้ก่อให้เกิดเมล็ดพันธุ์แห่งความเป็นศัตรูและการต่อสู้ที่อันตรายและน่ากลัวยิ่งขึ้น ปรากฏขึ้นมาใหม่

มีการครอบครองอาวุธชนิดต่างๆ ในแต่ละประเทศเพิ่มขึ้นอย่างไม่ได้สัดส่วน และตัวอย่างนี้ทำให้เกิดความหวาดกลัว เรามีข้อสงสัยว่าการค้าอาวุธมาถึงระดับสูงสุดในตลาดนานาชาติได้ด้วยเหตุผลวงตา การป้องกันประเทศนั้นแม้ถูกวางแผนขึ้นมาจากรื่องสมมุติฐานและการคาดคะเนว่าอาจเกิดขึ้นได้ แต่ก็จำเป็นต้องแข่งขันด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ ซึ่งสามารถรับประกันสันติภาพได้ด้วยสมดุลของกำลังอาวุธของทั้งสองฝ่าย

นี่ไม่ใช่รายการทั้งหมดของปัจจัยด้านลบที่บั่นทอนความมั่นคงของสันติภาพ เราจะเรียกโลกใบหนึ่งว่าเต็มไปด้วย *สันติภาพ* ได้หรือ ในเมื่อโลกใบนั้นถูกแบ่งแยกอย่างถอนรากด้วยอุดมการณ์ทั้งหลายที่ไม่อาจปรองดองกันได้ เป็นอุดมการณ์ที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเข้มแข็งและดุเดือดเป็นอุดมการณ์ที่แบ่งแยกผู้คนออกจากกันและกัน และเมื่อประชาชนได้รับอิสรภาพก็แบ่งแยกพวกเขาเหล่านั้นให้แตกเป็นกลุ่มเป็นฝ่าย ซึ่งต่างก็หาเหตุผลสำหรับการดำรงอยู่ของกลุ่มตน และหาวิธีการทำลายกลุ่มพวกเขาด้วยความเกลียดชังที่ไม่อาจผ่อนปรนและการต่อสู้อย่างเป็นทางการเป็นระบบในสังคม สภาวะปกติของสถานการณ์ทางการเมืองเช่นนี้ไม่อาจปิดบังความตึงเครียดของการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะห้ำหั่นฝ่ายตรงข้ามจนถึงตายทันทีทันใด หากอีกฝ่าย

เปลี่ยงพล้ำ นี่หรือสันติภาพ นี่หรืออารยธรรม เราจะเรียกกลุ่มพลเรือนที่ต่อต้านกันและกันจนถึงจุดจบอันขมขื่นว่า ประชาชน ได้หรือ

และสันติภาพอยู่ในไหน ในใจกลางอันกลัดหนองของความขัดแย้งที่พร้อมด้วยอาวุธ หรือในความขัดแย้งที่แทบเป็นไปไม่ได้แล้วที่จะระเบิดรุนแรงได้มากกว่านี้ เราติดตามด้วยความชื่นชมในความพยายามที่จะสถาปนาศูนย์กลางแห่งสงครามและกิจกรรมของผู้ก่อการร้าย ซึ่งทำลายล้างโลกนี้มานานนับปีและพร้อมทุกนาที่ที่จะลุกฮือเป็นสงครามขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับทวีป เชื้อชาติ ศาสนา และอุดมการณ์ทางสังคม แต่เราไม่อาจปิดบังความเปราะบางของสันติภาพที่เป็นเพียงการสงบศึกชั่วคราวของคู่ปรปักษ์ในอนาคตที่ถูกกำหนดไว้แล้ว กล่าวคือเป็นความสงบอันจอมปลอม ที่ถูกเรียกขานว่าสันติภาพเพียงเมื่อใช้ถ้อยคำที่เย็นชามากจากการเสแสร้งนับถือซึ่งกันและกัน

เราตระหนักดีว่า สันติภาพในความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์นั้น เป็นผลงานการบำบัดอย่างต่อเนือง โดยธรรมชาติของสันติภาพแล้ว สุขภาพของสันติภาพนั้นอ่อนแอ สันติภาพเป็นอย่างไรเองคือเป็นผลมาจากการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างคนเผด็จการและโลเล

สันติภาพเรียกร้องความพยายามอันชาญฉลาดและไม่หยุดยั้งในส่วนของจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูง ซึ่งเราเรียกว่าการทูต ระเบียบนานาชาติ หรือพลวัตของการเจรจา สันติภาพที่น่าสงสาร!

แล้วอะไรเล่าคืออาวุธของท่าน ความหวาดกลัวว่าจะไม่มีใครสนใจ ความกลัวเพลิงหายนะที่อาจสังหารหมู่ หรืออันที่จริงแทบเรียกได้ว่าทำลายล้างมวลมนุษยชาติกระนั้นหรือ หรือการยอมรับสภาพถูกกดขี่ที่ต้องทน เช่น สภาพอาณานิคม จักรวรรดินิยม หรือการปฏิบัติ ซึ่งเริ่มด้วยความรุนแรงและกลายเป็นสภาพถาวรอันร้ายกาจตลอดไป หรืออะไรคืออาวุธลับที่ใช้ป้องกันตัวใช้นายทุนที่เป็นองค์กรเศรษฐกิจของโลกที่เห็นแก่ตัว ซึ่งถูกความกระหายหิวบังคับให้ยอมจำนนและอยู่เฉยๆ หรือไม่ หรือเป็นความหลงใหลอยู่กับวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งยังทะนงตนและเชื่อมั่นในโชคชะตาแห่งชัยชนะตลอดกาลของตนหรือ หรือเป็นโครงสร้างองค์กรขนาดยักษ์ที่มีเจตนาในการหาเหตุผลเข้าข้างตนเองและบงการชีวิตระดับนานาชาติ

เพียงพอแล้วหรือ แน่ใจแล้วหรือ มีความสุขแล้วหรือ... กับสันติภาพที่ถูกค้ำจุนด้วยพื้นฐานดังกล่าวเช่นนั้น

ยังมีสิ่งที่เป็นอีกมาก นี่คือนิยามของเรา สิ่งที่เป็นยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ก็คือต้องหาอาวุธอื่นให้แก่สันติภาพ อาวุธที่แตกต่างจากอาวุธที่ถูกลิขิตมาให้ฆ่าและทำลายล้างมนุษยชาติ อาวุธที่

จำเป็นที่สุดได้แก่อาวุธทางศีลธรรม อาวุธที่ให้ความเข้มแข็งและศักดิ์ศรีแก่กฎหมายระหว่างประเทศ แรกทีเดียวเป็นอาวุธแห่งการเคารพข้อตกลงระหว่างประเทศ *Pacta sunt servanda* ยังเป็นลัทธิที่ใช้ได้เพื่อรักษาความยั่งยืนของความสัมพันธ์ที่ได้ผลระหว่างรัฐ เพื่อความมั่นคงของความยุติธรรมระหว่างชาติ เพื่อมโนธรรมอันถูกต้องของมวลชน สันติภาพให้ลัทธินี้เป็นเกราะป้องกัน แล้วในที่สุดข้อตกลงไม่สะท้อนความยุติธรรมแล้ว ต่อไปคือบทบาทต่างๆ ที่บรรดาสถาบันระหว่างชาติที่เกิดขึ้นใหม่ต้องมี คือ ผู้ไกล่เกลี่ยและให้คำปรึกษา การศึกษาค้นคว้าและการวินิจฉัยพิเคราะห์ แต่ต้องไม่รวมวิธีที่เรียกว่า *fait accompli* โดยเด็ดขาด ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นความพึงพอใจของขุมพลังที่มีบอดและไร้การควบคุม ซึ่งมักจะทำให้คนตกเป็นเหยื่อและสร้างความพินาศความนับและไม้อาจประเมินได้ และไม่บ่อยนักที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ใดๆ ต่อการพิสูจน์ให้เห็นถึงสาเหตุที่แท้จริง ที่กล่าวมานี้เพื่อบอกว่าอาวุธและสงครามต้องถูกแยกออกจากโครงการของอารยธรรม การปลดอาวุธอย่างสุขุมรอบคอบเป็นอาวุธอีกชนิดหนึ่งของสันติภาพ ประกาศกอิสยาห์กล่าวว่า “พระองค์ทรงวินิจฉัยระหว่างบรรดาประชาชาติ และจะทรงตัดสินเพื่อชนชาติทั้งหลาย เป็นอันมาก และเขาทั้งหลายจะติดตามของเขาให้เป็นผลไถนา และหอกของเขาเป็นเคียว” (อิสยาห์ 2:4) และขอเชิญเราฟังพระวาจาของพระคริสตเจ้า “จงเอาดาบของท่านใส่ฝักเสียม ด้วยว่าบรรดาผู้ถือดาบจะต้องพินาศเพราะดาบ” (มธ 26:52) นี่คือนวัตกรรมใหม่ และจะเป็นอีกนานแค่ไหน

ณ จุดนี้เราก้าวเข้าสู่ยุคตรมรัฐในอุดมคติของมนุษยชาติ เป็นโลกของมนุษยชาติใหม่ที่ยังไม่ได้เกิด ยังไม่ได้รับการศึกษา มนุษยชาติที่ปลดเปลื้องภาระอันหนักหน่วงของอาวุธยุทธโศปกรณ์ทางทหาร แล้วสวมใส่และเสริมสร้างความเข้มแข็งขึ้นด้วยหลักศีลธรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นหลักศีลธรรมที่มีอยู่แล้ว แต่ยังเป็นทฤษฎีและในทางปฏิบัติยังอยู่ในสภาพอ่อนแอ อ่อนแอ และเปราะบาง เป็นเพียงจุดแรกเริ่มของการแทรกซึมเข้าไปในจิตสำนึกอันล้าลึกและมีผลในทางปฏิบัติของมวลมนุษย์ ความอ่อนแอของมนุษย์ ซึ่งดูเหมือนรักษาไม่หายในสายตาของผู้วินิจฉัยโรค หรือเรียกว่าผู้นิยมความจริงจากการศึกษาประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยานั้น เกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า การลดกำลังอาวุธทางทหาร หากไม่ใช่เท่ากับเป็นความผิดพลาดที่ให้อภัยไม่ได้ของการมองโลกในแง่ดีที่ไม่น่าเป็นไปได้ หากไม่ใช่ความไร้เดียงสาอย่างมีบอด หากไม่ใช่การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมาข่มเหง การลดอาวุธนั้นต้องเกิดขึ้นโดยพร้อมเพรียงกัน การลดอาวุธอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อทุกคนก็ได้ หรือจะเป็นอาชญากรรมของการละเลยการป้องกันตนเองก็ได้ สำหรับชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคมตามประวัติศาสตร์ ดาบมิใช่มีเหตุผลด้วยตัวมันเองเพื่อความยุติธรรมและสันติภาพหรือ (เทียบ รม 13:4) ใช่ เราต้องยอมรับ สิ่งต่างๆ เหล่านี้มาถึงโลกนี้แล้วมิใช่หรือ ทั้งการ

เปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง ความหวังต่างๆ ที่เป็นไปได้ ความเจริญก้าวหน้าใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพ และประวัติศาสตร์แห่งอนาคตที่ทุกคนปรารถนาให้เป็นไป นับแต่พระอาจารย์ ประกาศกในพระคัมภีร์ใหม่ ได้ประกาศความเลื่อมถอยของธรรมเนียมเก่าที่คร่ำครึและเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณ และด้วยพระวจนาตถ์ที่มีอำนาจในพระองค์เอง ที่ไม่เพียงแต่เพื่อประณามและประกาศ แต่เพื่อสร้างมนุษยชาติใหม่ภายใต้เงื่อนไขที่แน่นอน ตามที่ประกาศว่า "อย่าคิดว่าเรามาลบล้างธรรมเนียมปฏิบัติหรือคำสอนของบรรดาประกาศก เรามีได้มาลบล้าง แต่มาเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์... ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้แก่คนโบราณว่า 'อย่าฆ่าคน' ถ้าผู้ใดฆ่าคน จะต้องขึ้นศาล แต่เรากล่าวแก่ท่านว่า ทุกคนที่โกรธเคืองพี่น้อง จะต้องขึ้นศาล" (มธ 5:17, 21-22)

ไม่ใช่อุดมคติที่เรียบง่าย ไร้เดียงสา และน่ากลัวอันตรรายอีกต่อไปแล้ว แต่เป็นกฎหมายใหม่ของมนุษยชาติที่ก้าวหน้าต่อไป เป็นหลักการอันน่าเกรงขามแก่สันติภาพ หลักการนั้นได้แก่ "ท่านทั้งหลายเป็นพี่น้องกัน" (มธ 23:8) หากจิตสำนึกแห่งภราดรภาพสากลแทรกซึมลึกในจิตใจของมนุษย์ มนุษย์ยังคงอยากติดอาวุธตนเองอยู่หรือ ถึงกับกลายเป็นนักฆ่าที่มีดบาดและบ้าคลั่ง ฆ่าพี่น้องผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้กระทำความผิดในการมีส่วนร่วมเพื่อสันติภาพ โดยทำลายล้างผู้คนจำนวนมากในเหตุการณ์ที่เมืองฮิโรชิมาเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1945 กระนั้นหรือ และที่จริงในยุคสมัยของเราเองมิใช่หรือที่มีตัวอย่างของการกระทำได้โดยชายผู้อ่อนแอคนหนึ่ง นามว่าคานธี ชายผู้มีเพียงหลักการอหิงสาเป็นอาวุธ เพื่อพิสูจน์ให้ชาติที่ประกอบไปด้วยมนุษย์หลายร้อยล้านคนเห็นอิสรภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของประชาชนใหม่

อารยธรรมเดินตามรอยเท้าของสันติภาพที่มีเพียงกิ่งมะกอกเป็นอาวุธ อารยธรรมดำเนินไปโดยบรรดาคุณูปกตที่มิได้มีกฎหมายจำนวนมากซึ่งจะนำไปสู่สังคมมนุษย์ในอุดมคติ และโดยบรรดานักการเมืองผู้มิได้เชี่ยวชาญมากนักในการคำนวณกองกำลังทางทหารเพื่อชนะสงครามและปราบปรามผู้พ่ายแพ้และเสียขวัญ แต่เชี่ยวชาญในการประเมินทรัพยากรด้านจิตวิทยาแห่งความดีและมิตรภาพ เช่นเดียวกัน ความยุติธรรมก็เคลื่อนสู่กระบวนการอันมีระเบียบนี้ ซึ่งบัดนี้มิได้ทะนงตนและโหดร้ายอีกต่อไปแล้ว แต่มุ่งปกป้องผู้อ่อนแอ ลงโทษผู้กระทำการรุนแรง และสร้างความมั่นใจแก่ระเบียบที่ยากจะประสบความสำเร็จ แต่เป็นสิ่งเดียวเท่านั้นที่มีค่าควรแก่การขานนามว่า ระเบียบแห่งอิสรภาพและหน้าที่ในจิตสำนึก

เป็นที่น่าชื่นชมยินดี เพราะกระบวนการนี้ แม้ถูกแทรกด้วยภารกิจมืดของศัตรูและจากอุบัติเหตุที่มิได้คาดคิด แต่ก็ยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามทางของมันต่อหน้าเราในห้วงเวลาที่น่าเศร้านี้ ก้าวข้างหน้าอาจจะช้าอยู่บ้าง แต่แน่นอนและเป็นประโยชน์ต่อโลกทั้งโลก เป็นกระบวนการที่มุ่งใช้อาวุธที่แท้จริงของสันติภาพ

สารนี้ก็เช่นกัน ต้องมีภาคผนวกสำหรับผู้ที่ถูกเรียกอย่างเหมาะสมว่าศิษย์ติดตามและผู้ปฏิบัติตามพระวรสาร เป็นภาคผนวกที่เตือนให้ระลึกว่าพระคริสตองค์พระผู้เป็นเจ้าของเราทรงชัดเจนและเรียกร้องในเรื่องของสันติภาพที่ปราศจากอาวุธทุกชนิด และมีเพียงความดีและความรักเท่านั้นเป็นอาวุธ

เราเชื่อว่าพระองค์มีแผนการณ์ที่ดูเหมือนว่าขัดแย้งในตนเอง ขออย่าให้เป็นเรื่องน่าขมขื่นเลยที่จะค้นหากฎแห่งสันติภาพในพระวรสารอีกครั้ง ซึ่งเราอาจอธิบายก็ได้ว่าเป็นกฎแห่งการละทิ้งตนเอง! ตัวอย่างเช่น “ถ้าผู้ใดอยากจะพ้นศาลเพื่อจะปรับเอาเลือดของท่านไป ก็จงให้เลือดคุณแก่เขาเสียด้วย” (มธ 5:40) การห้ามแก้แค้นมิใช่บ่อนทำลายสันติภาพหรือ อันที่จริงการห้ามแก้แค้นมิใช่ทำให้เลวร้ายยิ่งขึ้น มากกว่าที่จะปกป้องสถานะของฝ่ายที่ได้รับความเสียหายหรือ “ถ้าผู้ใดตบแก้มขวาของท่านก็จงหันแก้มซ้ายให้เขาด้วย” (มธ 5:39) ดังนั้น จึงไม่มีการแก้แค้น ไม่มีความอาฆาตพยาบาท (และทั้งหมดนี้ผุดขึ้นหากกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายที่ยังไม่เกิดขึ้น!) ก็ครั้งแล้วที่พระวรสารแนะเราให้รู้จักให้อภัย โดยมีใช่เป็นการกระทำจากความอ่อนแอ ขลาดเขลา หรือเป็นผู้ยอมสยบต่อหน้าความอยุติธรรม แต่ในฐานะเป็นสัญญาแห่งความรักฉันพี่น้อง เป็นเงื่อนไขสำหรับเราในการได้รับการให้อภัยจากพระเจ้า ซึ่งเราต้องการและเป็นการให้อภัยที่มากล้นพันประมาณยิ่งกว่าเสียอีก! (เทียบ มธ 18:23 ถัดไป, 5:44; มก 11:25; ลก 6:37; โรม 12:14, ฯลฯ)

ขอเราระลึกถึงคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ว่าจะให้อภัยและขอโทษขณะที่เราวิงวอนขอการให้อภัยจากพระเจ้าในบท “ข้าแต่พระบิดาของเรา” เราเองเป็นผู้วางเงื่อนไขและขอบเขตของพระกรุณาที่เราวอนขอขณะที่เรากล่าวว่า “และโปรดประทานอภัยแก่ข้าพเจ้า เหมือนข้าพเจ้าให้อภัยแก่ผู้อื่น” (มธ 6:12)

ดังนั้น สำหรับเราก็คงเช่นกัน เราผู้เป็นสานุศิษย์ในสถานศึกษาของพระคริสตเจ้า นี่คือนิเทศน์ที่ต้องไตร่ตรองอีกมากและต้องนำไปใช้ด้วยความกล้าหาญมั่นใจ

สันติภาพแสดงตนอยู่ในสันติภาพเท่านั้น เป็นสันติภาพที่ไม่เคยยุติการเรียกร้องความยุติธรรม แต่ได้รับการพุ่มพักด้วยความเสียสละในทางส่วนตัว รวมทั้งความเมตตา ความกรุณาปรานี และความรัก

จากวาทีกัน 18 ตุลาคม 1975

พระสันตะปาปาปอล ที่ 6